L. s. 2.029/99.

Aleg. 236

Sprawozdanie

komisyi bankowej w przedmiocie sprawozdania Wydziału krajowego o Banku krajowym za rok 1897.

Wysoki Sejmie!

Wydział krajowy przedkładając ustawą wskazane sprawozdanie o Banku krajowym, wnosi na udzielenie Dyrekcyi Banku krajowego absolutoryum z rachunków za czas od 1. stycznia do 31. grudnia 1897 r.

Komisya bankowa rozpatrując to sprawozdanie Wydziału krajowego z zasadniczego stanowiska zajętego na wstępie swego sprawozdania za rok 1896, uważa za swój obowiązek uczynić kilka uwag oceny ogólnej akcyi tegoż Banku we wszystkich kierunkach jego statutowego zakresu działania w r. 1897.

Ilość pożyczek hipotecznych dosięgła w r. 1897 do sumy 56,287.900 zł., a po uwzględnieniu uskutecznionych spłat pozostał z dniem 31. grudnia 1897 r. stan pożyczek w kwocie 39,959.792 zł. a ogół listów zastawnych, będących w obiegu z końcem roku 1897 wynosił 39,973.050 zł.

Wyż rzeczona suma pożyczkowa 56,287.900 zł. udzieloną została na hipoteki, których wartość szacunkowa wynosiła 118,214.713 zł.

Ruch pożyczek w poszczególnych kategoryach wykazuje następujące zestawienie.

Udzielono:

Kategorya pożyczek	*Ilość sztuk* względnie **Kwota pożyczek wypłaconych w ciągu roku (zł.)**													
	1883/4	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897
Na dobra ziemskie					*13* 299.000	*16* 249.900	*43* 986.800	*31* 773.500	*38* 1,067.100	*63* 2,495.600	*79* 4,483.700	*44* 1,432.650	*25* 1,246.300	*22* 1,145.200
Na realności miejskie					*81* 563.750	*109* 1,010.600	*165* 1,938.350	*176* 1,827.500	*178* 2,086.900	*215* 3,151.550	*221* 3,326.950	*200* 2,696.800	*232* 3,786.000	*183* 2,913.050
Na realności włościańskie					*176* 153.450	*254* 207.900	*349* 288.550	*310* 257.350	*434* 380.000	*664* 557.850	*706* 643.500	*1.064* 845.800	*882* 768.700	*621* 584.200
Razem	*57* 639.550	*368* 2,399.300	*505* 5,671.650	*597* 5,408.100	*270* 1,016.200	*379* 1,468.400	*557* 3,213.700	*517* 2,858.350	*650* 3,534.800	*942* 6,205.000	*1.006* 8,454 150	*1.308* 4,975.250	*1.139* 5,801.000	*826* 4,642.450

Z zestawienia tego okazuje się, że w r. 1897 udzielono tak pod względem ilości, jakoteż pod względem kwot mniej pożyczek, niż w roku poprzednim.

Z uznaniem podnieść należy przezorność Dyrekcyi w udzielaniu pożyczek i ich wymiarze, bo coraz to większe obciążenie własności nieruchomej poważne i uzasadnione budzi obawy. Mniej ostrożny wymiar pożyczek naraziłby bezpieczeństwo listu zastawnego, a tem samem zachwiałby jego pewność, a w ślad za tem i jego wartość. Strata na wartości listu zastawnego odbijałaby się naturalnie w jego kursie, a w ten sposób kurs listu zastawnego staje się poniekąd miarą wartości samej instytucyi emisyjnej.

Urzędowy cennik notuje kurs listów zastawnych Banku krajowego stale po 98 zł. za 100 w rubryce „płace“, a tem samem stwiedza, że list Banku krajowego zdobył pierwszą między krajowymi papierami hipotecznymi pozycyę.

Pomyślny ten stan nie w małej części przypisać należy okoliczności, że Bank krajowy z własnych funduszów opłaca podatek rentowy, wskutek czego jego list zastawny pozostał stałą lokacyą tam, gdzie go już posiadano, a stał się nową pożądaną lokacyą dla kapitałów szukających pewnej i stałej renty a słuszność tego zapatrywania ilustruje fakt, że stan efektów własnych, który jeszcze z końcem roku 1896 wynosił 4,071.354 zł. 43 ct., wynosi z końcem roku 1897 tylko kwotę 449.364 zł. 13 ct.

Z umieszczonogo powyższego zestawienia okazuje się także, że dział pożyczek na realności włościańskie nie był pozbawiony opieki ze strony Dyrekcyi. Z ogólnej ilości 826 pożyczek przypada na realności włościańskie 621, a kwota kapitału pożyczkowego stosunkowo daleko niższa na ocenę tego faktu w niczem nie wpływa, bo stosunkowo drobna kwota pożyczek jest naturalną konsekwencyą drobnych obszarów, będących przedmiotem hipoteki.

W ścisłym związku ze sprawą kredytu hipotecznego na realności włościańskie stoi sprawa połączenia kredytu tego z ubezpieczeniem na życie. Sprawa ta nader ważna zależy od współdziałania dwóch czynników t. j. nie tylko Banku jako instytucyi hipotecznej, ale też jeszcze instytucyi asekuracyjnej. Dotychczas nie udało się staraniom ani Banku ani Wydziału krajowego doprowadzić do pomyślnego skutku rokowań wszczętych z Dyrekcyą Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie, a to głównie dlatego, że Ministerstwo spraw wewnętrznych dotąd się ociąga z zatwierdzeniem taryfy wypracowanej dla tego rodzaju ubezpieczeń przez rzeczone Towarzystwo. Komisya poleca sprawę tę ponownie szczególnej i energicznej pieczy zarządu Banku krajowego, który niewątpliwie nie spuści jej z oka i ostatecznie doprowadzi ją do korzystnego wyniku.

Z pożyczek hipotecznych, przez Bank krajowy udzielonych, zalegały z końcem roku 1897 raty w łącznej kwocie 265.675 zł. 92½ ct. u 1.136 dłużników a suma dotyczących resztujących kapitałów pożyczkowych wynosiła 4,037.486 zł. 78½ ct.

Z porównania z ogólnym stanem pożyczek hipotecznych okazuje się, że 90% wszystkich dłużników hipotecznych Banku krajowego płaci swe raty jak najregularniej, i że tylko 10% dłużników dopuszcza się zwłoki.

Postępowanie z dłużnikami hipotecznymi popadłymi w zaległości jest zarówno roztropne jak oględne. Wprawdzie skonstatować można, iż Bank nie czeka, nie dopuszcza do wielkich zaległości ratalnych, ale w tem właśnie widzi Komisya dodatnią niejako wychowawczą działalność Banku. Ścisłość i punktualność jest nieodzowną w kwestyach finansowych, a zbytnie pobłażanie wierzyciela doprowadza często tylko do tem pewniejszej ruiny dłużnika. Natomiast nastąpiła w roku 1897 ulga dla dłużników Banku przez obniżenie procentu zwłoki.

W najliczniejszych wypadkach zwłoki stosuje Bank tylko egzekucyę polityczną, co zupełnie uwalnia dłużników od kosztów mimo, że korespondencya z władzami i ich urgowanie personal bankowy nadmiernie pracą obciąża. Wyjątkowo konieczne egzekucye sądowe prowadzi Bank również przez swój oddział hipoteczny, zatem z jak najmniejszymi dla dłużników kosztami. W drodze egzekucyjnej sprzedaży nabył Bank na własność 7 hipotek włościańskich, wstawionych w bilansie z kwotą 1161 zł. 03 ct., z których tylko tyle gruntów i to bez budynków pozbywa, ile jest koniecznie potrzebnem dla pokrycia pretensyi bankowej, resztę zaś odstępuje dawnemu właścicielowi wraz z budynkami, a w ten sposób formalną egzekucyą zamienia faktycznie poniekąd w pomoc obywatelską

Jakkolwiek komisya bankowa uznaje, że przy kredycie hipotecznym nie tylko wymiar pożyczek ale i szybkość ich udzielania ważną odgrywa rolę to przecież

wobec żalów na pewne opóźnianie w załatwianiu interesów hipotecznych przez Bank krajowy, zauważyć musi, że najczęstszą i najgłówniejszą przyczyną zwłoki jest z jednej strony nie należyte adstruowanie wnoszonych podań nie odpowiadające przepisom Banku krajowego, a z drugiej strony po części też praktykowane w Banku zasięganie opinii mężów zaufania przy ocenianiu wartości większych posiadłości. Komisya przyznaje atoli, że właśnie ten sposób sprawdzania wartości hipoteki pewniejszą znacznie daje podstawę aniżeli szacunek ocenicieli, którzy majątku danego nie znają i oceniają jego wartość jedynie wedle wrażeń podczas krótkiego pobytu odniesionych.

W kwestyi parcelacyi i melioracyi komisya bankowa powołuje się na swe sprawozdanie z czynności Banku krajowego za rok 1896, w którym już uwzględniła była stan tych spraw w roku sprawozdania t- j. w r. 1897.

Komisya poleca tylko rozwadze zarządu Banku krajowego, czy nie należy w kwestyi udzielania pomocy finansowej na interesa parcelacyjne trzymać się zasady organizowania tego kredytu od dołu przez zasilanie zastępstw w każdym indywidualnym wypadku szczególnym kredytem na ten cel.

Akcya melioracyjna zaś obfituje w trudności techniczne, administracyjne i finansowe. Powszechnem jest przekonanie, że ustawa państwowa o pożyczkach melioracyjnych w żadnym kierunku tej akcyi nie przyspiesza, ale przeciwnie wprost ją utrudnia, bo przez zawiłe postępowanie administracyjno-sądowe zniechęca mających zamiar meliorowania. Komisya bankowa sądzi, że jedynym praktycznym sposobem załatwienia spraw melioracyjnych byłoby utworzenie przedsiębiorstwa lub spółek, któreby się podejmowały uskutecznienia melioracyi i to tak wszelkich przedwstępnych prac administracyjnych, jakoteż właściwych robót melioracyjnych. Bank krajowy zaliczyłby przedsiębiorstwu takiemu potrzebną na melioracyjne roboty kwotę, którąby potem mogła być umorzoną w drodze zwykłego kredytu hipotecznego krótko terminowego, lub nawet kredytu pieniężnego hipotecznie zabezpieczonego.

Dział komunalny od dawna tylko powoli postępujący i w r 1897 należycie się nie rozwinął. Emitowano w r. 1897 tylko 307.500 zł. obligacyi komunalnych wobec 394.100 zł. z r. 1896, a ogół obligacyi komunalnych w obiegu będących wynosił z końcem r. 1897 tylko sumę 3,892.900 zł., podczas kiedy ten sam dział w Banku krajowym czeskim obieg około 30 milionów wykazuje. Nad faktem tym należy ze stanowiska krajowego o tyle ubolewać, że pożyczki komunalne mają z natury rzeczy charakter długu inwestycyjnego, a nie konsumcyjnego. Oczywiście w tym względzie nie Bankowi winę przypisać należy, gdyż braku inicyatywy ze strony gmin Bank usunąć nie jest w stanie.

Mimo że $4^1/_2$% typ obligacyi komunalnych III. Emisyi nie zgadza się ze stopą procentową wydawanych przez Bank krajowy listów zastawnych i mimo stworzenia IV. Emisyi 4% obligacyi komunalnych uznał Bank za stosowne zatrzymać także typ $4^1/_2$% obligacyj komunalnych i III. Emisyi nie zamykać, co ze wszech miar za słuszne uznajemy, gdyż w interesie emisyi leży stworzyć papier pokupny i zapewnić sobie jego zbyt, stosując się przy emisyach do żądań publiczności szukającej lokacyi. Przymusowe zniżenie stopy procentowej nie zawsze bywa stałem jej obniżeniem, a często odstrasza swojski kapitał od lokacyi w efektach krajowych.

Odmiennie od działu komunalnego rozwija się pomyślnie powołany w r. 1897 do życia oddział kolejowy, którego emisye zaraz w 1-szym roku dosięgają sumy 2,065.000 zł.

W oddziale bankowym wynosił całkowity obrót z wszystkich operacyi w r. 1897 sumę 521,906.828·44 zł., podczas gdy w roku 1896 wynosił tylko 456,399.016·10 zł., powiększył się przeto o 65,507.812·04 zł., podczas gdy przyrost w roku poprzednim wynosił tylko 29,925.305·76 zł. Własny kapitał wynosił z końcem roku 1897:

w kapitale zakładowym	1,561.049·82	zł.
w ogólnym funduszu rezerwowym . . .	512.040·15$^1/_2$	„
w rezerwie funduszu hipotecznego . . .	401.835·36$^1/_2$	„
w rezerwie oddz. komunalnego (własności Banku)	215.419·24$^1/_2$	„
w rezerwie oddziału kolejowego . . .	5.162.50	„
przeto razem . .	2,695.507·08$^1/_2$	zł.,

powiększył się przeto w porównaniu z rokiem poprzednim, z którym wynosił 2,510.021·91$^1/_2$ zł, o sumę 185.485·13 zł. Prócz tego operował Bank obcymi kapitałami w kwocie 12,257.928·89 zł., podczas gdy w roku poprzednim obce kapitały wynosiły tylko kwotę 10,183.663·52$^1/_2$ zł. W tej sumie zawarte są wkładki oszczędności

w kwocie 3,751.374·20 zł., podczas gdy w roku 1896 wynosiły one kwotę 2,875.054·13 zł., przewyższają zatem sumę wkładek roku poprzedniego o kwotę 876.320·07 zł. Zysk brutto wynosił w roku 1897 kwotę 428 661·72 zł wobec brutto zysku z r. 1896 w kwocie 409.315·87½ zł., wzrósł zatem o 19 345·84½ zł.

Czysty zysk wynosił w r. 1897 kwotę 165.798·59½ zł., podczas gdy w r. 1896 wynosił kwotę 146.889·37 zł.; zatem okazuje się wzrost czystego zysku o 18.909·22½ zł. Zysk ten odpowiada stopie procentowej 7·59% od własnego kapitału, gdyż procenta od efektów, stanowiących fundusz rezerwowy, wpływały wprost do tegoż funduszu.

Najważniejsze pozycye pasywów wynoszą:

wylosowane efekta i kupony w obiegu . .	1,225.258·57	zł.
obce kapitały i lokacye zastępstw . . .	12,470.597·96	„
procenta przenośne	334.329·32½	„
razem tedy sumę . .	14,030.187·85½	zł.,

która przedstawia wszelkiego rodzaju obce fundusze, pozostające z końcem roku 1897 w obrocie Banku krajowego.

Kwocie tej przeciwstawić należy aktywa, których główne pozycye wynoszą:

kasa	324.287	zł.	58½	ct.
efekta własne . . .	449.364	„	12	„
weksle i warranty . .	6,643.614	„	77	„
zaliczki lombardowe .	81.200	„	—	„
rachunki bieżące . .	7,862.389	„	96½	„
razem tedy . .	15,360.856	zł.	44	ct.

Z powyższego zestawienia widocznem jest staranie Dyrekcyi lokowania kapitałów jej powierzonych w aktywach łatwych do zrealizowania, staranie tem ważniejsze, ile że tylko w ten sposób można zabezpieczyć instytucyę nawet od przejściowych wstrząśnień, a tem pewniejsze, że mnożące się z każdym rokiem obce kapitały, Bankowi powierzone, w największej części są wypowiedzialne.

Staraniem wszystkich ku temu powołanych czynników powinno być uzyskać pupilarne bezpieczeństwo dla książeczek wkładkowych Banku krajowego. Wprawdzie ustawa odnośna (§ 194, ces pat. z 9. sierpnia 1854, Nr. 208, Dz. u. p.) wspomina tylko o książeczkach kas oszczędności, ale nie sądzi Komisya, aby w tej mierze nadal rolę odgrywać miała raczej nazwa, a nie treść, i że rząd zechce nadal utrzymać stan, znajdujący ilustracyę w fakcie, że fundusze pupilarne mogą być lokowane w drobnych prowincyonalnych instytucyach, pozbawionych znaczniejszego własnego kapitału, a nie mogą być lokowane w instytucyi krajowej, rozporządzającej milionowym własnym kapitałem, a zaopatrzonej nadto w porękę kraju. Skutek poruszonej zmiany dzisiejszego ustawodawstwa byłby tem pomyślniejszy, ileże przez uzyskanie pupilarnego bezpieczeństwa daną byłaby w przyszłości możliwość ewentualnego lokowania funduszów kas sierocińskich w książeczkach wkładkowych Banku krajowego, coby stanowiło nietylko znaczną ale przedewszystkiem stałą lokacyę. W roku 1894 wynosiły zasoby kas sierocińskich w kraju łączną sumę 1,031.772 zł. a nadto w funduszu rezerwowym kwotę 593.216 zł. Rezerwa ta wzrosła w r. 1898 do kwoty 716.000 zł. Lokacya taka żadnym zmianom nie podlegająca, a cyfrowo tak poważna byłaby dla Banku krajowego ze wszech miar pożądaną.

Z uznaniem podnosi Komisya, że Bank krajowy trzymając się zasad wypowiadanych stale w sprawozdaniach Komisyi współdziała przy zakładaniu spółek przemysłowych. — W ten sposób Bank nie będąc sam przedsiębiorcą, co bynajmniej nie leży w zakresie jego działania, mimo to ożywczo działa na rozbudzenie się przemysłu, którego rozwój z przyczyn aż nazbyt znanych powinien być przedmiotem uwagi wszystkich miarodajnych warstw naszego kraju. W roku 1897 współdziałał Bank przy założeniu Towarzystwa akcyjnego dla przemysłu chemicznego, które zakupiło znaną w kraju fabrykę sztucznych nawozów Juliana Wanga i Spółki.

Komisya bankowa nie może się przyłączyć do głosów czyniących zarządowi Banku zarzut z tego, że zanadto powoli i ostrożnie postępuje na polu popierania przemysłu, bo żywi przekonanie, że właśnie tam, gdzie się rozchodzi o torowanie drogi nowym ideom, ze zdwojoną należy postępować przezornością; bo szkodliwe następstwa złudzeń w tej dziedzinie są wprost nieobliczalne, a niepowodzenie, wynikające z nadmiernego pospiechu, może niejednych zniechęcić do rzeczy, w samej sobie dobrej i dla kraju tak bardzo pożądanej.

Również i obrót filii krakowskiej okazuje znaczny wzrost. Podczas kiedy całkowity obrót ze wszystkich operacyi filii w Krakowie wynosił

w roku 1895 . .	41,247.926·96 zł.
wynosił on w r. 1896	59,896.938·45 "
w roku 1897 . .	60,095.272·84 zł.

Zysk czysty zaś tej filii, wynoszący w r. 1895 drobną kwotę 3.120 zł. 55 ct. wzrósł w r. 1896 do kwoty 25 572 zł. 7$\frac{1}{2}$ ct., czyli do 4·24% dotacyi, a w r. 1897 do kwoty 22.190 zł. 60 ct., co stanowi w stosunku procentowym do dotacyi filii 4·374%.

Przy udzielaniu kredytu Towarzystwom zaliczkowym przestrzegał Bank krajowy zbawiennej zasady częstego i ścisłego kontrolowania Stowarzyszeń pełniących funkcye zastępstw Banku, lub mających z Bankiem stosunki.

Jakkolwiek Związek stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych wykonywa zawodową kontrolę nad Towarzystwami zaliczkowemi, to przecież i kontrolę przez Bank krajowy odrębnie wykonywaną tembardziej utrzymywać należy, ileże sieć Towarzystw zarobkowych i gospodarczych w kraju naszym wykazuje przeważną cechę stowarzyszeń kredytowych. Natomiast zwraca komisya uwagę Dyrekcyi Banku, iż powinna również troskliwą opieką otoczyć tworzące się coraz liczniej Spółki wytwórcze i handlowe.

Zastępstw miał Bank krajowy w r. 1897 — 65, zatem o trzy więcej niż w roku zeszłym. Komisya uważa wzrost zastępstw za bardzo pożądany, gdyż działanie poza stolicą kraju zyskuje przez to na taniości i dogodności, a Bank zyskuje w tych zastępstwach ajencye, zapewniające mu wygodną informacyę i ocenę danych stosunków lokalnych.

Zarząd Banku krajowego powinien wogóle zawsze o tem pamiętać, że powołaniem Banku krajowego jest być źródłem taniego kredytu dla najszerszych warstw kraju, że zatem rozległe udzielanie kredytu pożyczkowego bardziej celom krajowej instytucyi odpowiada, niż skoncentrowana lokacya wielkich kapitałów — chociażby przy zachowaniu najzupełniejszego bezpieczeństwa.

Komisya przyjmuje z uznaniem do wiadomości, że poruszona w ostatniem jej sprawozdaniu myśl uregulowania płac i etatu urzędników Banku krajowego, tak rychło w czyn się obróciła. — Rada nadzorcza i Dyrekcya uczyniły tem samem zadość wymogom sprawiedliwości i uznały położone zasługi, a z drugiej strony zabezpieczyły sobie materyał urzędniczy, wypróbowany i doświadczony w przeszłości, a na przyszłość zapewniły uzupełnienie jego ludźmi należycie ukwalifikowanymi.

Przystępując do omówienia kwestyi udzielenia Dyrekcyi absolutoryum z rachunków za rok 1897 konstatuje Komisya bankowa, że Komisya rewizyjna Rady nadzorczej Banku krajowego przeprowadzała rewizyę ksiąg i skontrum kas trzy razy w ciągu r. 1897, mianowicie dnia 3. marca 1897, 20. września 1897 i 10. listopada 1897, zawsze w obecności komisarza rządowego. Nadto uskuteczniał też skontra kas Wydział krajowy.

Na tem kończy Komisya bankowa sprawozdanie swe o działalności Banku krajowego w r. 1897, konstatując, że krajowa ta instytucya finansowa i w r. 1897 dalej postępywała, rozwijając we wszystkich kierunkach wskazanych jej statutem i rzeczywistą potrzebą kraju skuteczną działalność.

Komisya bankowa tedy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o Banku krajowym.

2. Sejm udziela Dyrekcyi Banku krajowego absolutoryum z rachunków za czas od 1. stycznia do 31. grudnia 1897.

We Lwowie, dnia 20. marca 1899.

Mandyczewski
Zastępca przewodniczącego.

Loewenstein
Sprawozdawca.